

ВІДГУК

офіційного опонента Лобової Ольги Володимирівни

на дисертацію Сяо Цзяцзюнь

«Методика формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій на уроках музики в загальноосвітній школі»

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика музичного навчання

Актуальність дисертаційного дослідження Сяо Цзяцзюнь не викликає сумнівів. Як зазначає авторка, вона обумовлена потребою модернізації загальної музичної освіти і домінуванням традиційних моделей у навчанні школярів; невідповідністю між стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних, зокрема комп'ютерних, технологій та рівнем їх використання у практиці загальноосвітніх закладів на уроках музичного мистецтва; потребою усвідомлення учнями підліткового віку значущості готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій та недостатніми їхніми досвідом і рівнем навченості; потребою у всебічному розвитку пізнавальних якостей і творчого потенціалу учнів підліткового віку, готових до використання комп'ютерних (мультимедійних) технологій у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі, та обмеженими можливостями освітніх закладів у зазначеному сенсі (с.3 дисертації).

Виявлені Сяо Цзяцзюнь суперечності засвідчують необхідність цілеспрямованого дослідження теорії та методики формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі. Підтвердженням своєчасності представленої наукової розвідки є й те, що робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики». Тему дослідження затверджено Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 4 від 01 грудня 2016 року).

Переконливою є **наукова новизна одержаних результатів дослідження**. Найвагомим науковим здобутком Сяо Цзяцзюнь є, передусім, вперше в Україні розроблена, теоретично обґрунтована та експериментально перевірена поетапна методика формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі. Для досягнення цієї мети дисертанткою вперше: науково обґрунтовано положення про ефективність використання

мультимедійних засобів на уроках музичного мистецтва та їх вплив на формування слухацької культури підлітків; розроблено сутність, зміст, компонентну структуру, методологічні підходи, принципи, педагогічні умови, комплекс методів і прийомів формування слухацької культури підлітків засобами мультимедіа на уроках музичного мистецтва; розроблено організаційно-методичну модель формування слухацької культури засобами мультимедійних технологій у музичному навчання підлітків; визначено критерії та показники сформованості означеного феномена, а також уточнено сутність понять «слухацька культура підлітків» і «мультимедійні навчальні засоби».

Відзначимо достатній ступінь обґрунтованості сформульованих у дисертації наукових положень і висновків.

Аналіз дисертації Сяо Цзяцзюнь свідчить, що авторка вельми ґрунтовно розкрила проблему формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі. Структура дисертації концептуально цілісна та містить анотацію, вступ, три розділи, висновки та списки використаних джерел до кожного розділу, загальні висновки та додатки. Визначені завдання послідовно реалізуються протягом усього дослідження на засадах авторської концепції та окреслених теоретико-методологічних підходів.

У процесі роботи дисертантка використала доцільно визначений комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів (вивчення культурологічної, мистецтвознавчої, соціологічної, психолого-педагогічної, музично-методичної літератури, теоретичний аналіз і синтез, спостереження, анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіда, створення діагностичних ситуацій, педагогічний експеримент, якісний і кількісний аналіз експериментальних даних з використанням методів математичної статистики), що дозволили їй ефективно реалізувати поставлену мету, розв'язати визначені завдання дослідження та зробити науково обґрунтовані висновки.

На виконання *першого завдання* дослідження, на основі всебічного аналізу психолого-педагогічних, музично-педагогічних, філософсько-естетичних досліджень, у дисертації різнопланово розкрито науково-методичні проблеми, що стосуються формування слухацької культури учнів-підлітків за допомогою мультимедійних технологій.

На цій основі, у результаті системного аналізу літератури, авторка з'ясовує, що зміст процесу формування слухацької культури школярів-підлітків полягає у розвитку духовного потенціалу учнів на прикладах творів музичного мистецтва як форми відображення життєдіяльності особистості та

осягнення особистого сенсу музичних творів; залученні в якості художнього матеріалу музики, актуальної в підлітковій субкультурі, у взаємозв'язку з творами класичного музично-педагогічного репертуару і сучасної академічної музики та з урахуванням специфіки виразних засобів кожної галузі музичного мистецтва; використанні мультимедійних технологій як спеціальних методів, що концентрують комунікативну функцію музики і активізують розуміння музики школярами; використанні продуктивних форм і засобів навчання, здатних забезпечити творчо-діяльну спрямованість освітнього процесу.

Важливим положенням дослідження є власне трактування поняття «слухацька культура підлітка», що розглядається як інтегроване утворення особистісних якостей комунікативності, емпатії, креативності та рефлексії підлітка, розвиток яких обумовлений організацією діалогового процесу взаємодії з музикою та її автором, активністю естетичного переживання музичних образів, єдністю репродуктивних процесів відображення образного змісту музики та співтворчих процесів його інтерпретації, механізмами самопізнання власних музичних вражень та духовної сутності.

Відповідно до *другого завдання* дослідження, у дисертації достатньо широко й різнопланово розкрито потенціал засобів мультимедія в проекції на слухацьку культуру підлітків в освітньому просторі загальноосвітньої школи.

На думку Сяо Цзяцзюнь, ефективність формування слухацької культури підлітків обумовлюється введенням мультимедійних навчальних засобів, які витлумачено як інформаційні технології, що використовують різні програмні та технічні засоби для найбільш ефективного впливу на учня, сприяють підвищенню інтенсивності й ефективності процесу музичного навчання, зокрема розвитку слухацької культури підлітків.

Визначено структуру системи формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій, що полягає у взаємозв'язку інформаційно-мотиваційного, усвідомлено-когнітивного, аналітико-діяльнісного, дієво-рефлексивного компонентів, взаємозалежність яких забезпечують системність і процесуальну цілісність формування музично-слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій.

Позитивно відзначимо широкий спектр представлених у дисертації мультимедійних навчальних засобів, які можуть бути використані на уроках музичного мистецтва у закладах загальної освіти.

Згідно з *третьім завданням* дослідження, у дисертації обґрунтовано концептуальні основи процесу формування слухацької культури підлітків засобами мультимедія, до яких віднесено методологічні підходи, педагогічні принципи та умови.

Заслуговує на схвалення чітке обґрунтування та детальний аналіз компетентнісного та інформаційного підходів, внутрішній взаємозв'язок та взаємодоповненість яких сприяє вирішенню завдань дослідження.

На с.91 виокремлено низку доцільних та інноваційних принципів, які розкривають підходи до формування слухацької культури учнів підліткового віку засобами мультимедійних технологій: принципи інформаційності навчання, мультимедійної наочності та оптимізації мультимедійних засобів навчання, поєднання методів музичного навчання та мультимедійних навчальних засобів, творчого співробітництва вчителя музики з учнями та активізації музично-творчого самовираження учнів.

У контексті цього завдання обґрунтовано педагогічні умови формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва: вдосконалення традиційних і впровадження інноваційних методів навчання з використанням мультимедійних навчальних засобів; педагогічний супровід процесу оволодіння учнями знань, умінь і навичок роботи з мультимедійними навчальними засобами; використання елементів дистанційного навчання; забезпечення матеріально-технічної бази освітнього процесу засобами мультимедіа.

Імпонує зроблене у відповідності до *четвертого завдання* детальне обґрунтування критеріїв, показників і рівнів сформованості слухацької культури підлітків засобами мультимедіа на уроках музичного мистецтва. Зокрема, визначено такі критерії та показники: ступінь спрямованості на використання засобів мультимедіа в музично-слухацькій діяльності (сформованість потреби у використанні мультимедійних навчальних засобів; уявлення про необхідність їх застосування у музично-слухацькій діяльності); міра сформованості художньо-музичних знань з використанням мультимедіа, а також знань існуючих мультимедійних навчальних засобів з музичного мистецтва (обсяг художньо-музичних знань; широта обізнаності у галузі мультимедійних засобів з музичного мистецтва); ступінь сформованості умінь і навичок роботи з мультимедійними засобами (уміння користуватися мультимедійними навчальними засобами з музичного мистецтва); міра здатності до самоаналізу й саморозвитку у музично-слухацькій діяльності із залученням мультимедійних навчальних засобів (уміння адекватно оцінити мультимедійні навчальні засоби з музичного мистецтва; здатність до самовдосконалення в музично-слухацькій діяльності з використанням мультимедійних засобів). На основі означених критеріїв цілком логічно запропоновано чотири рівні сформованості досліджуваного феномена: високий, достатній, середній і початковий.

Сутнісним ядром роботи є розроблені авторкою організаційно-методична модель і поетапна методика формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій (*п'яте завдання* дослідження). Зазначена модель, представлена схематично на рисунку, охоплює такі складники процесу формування досліджуваного феномена: мету, освітньо-виховне (інколи у тексті – *освітнє*) середовище уроку музики (підходи, принципи, умови), структурні компоненти, критерії, методику (етапи, блоки методів, рівні) формування слухацької культури підлітків.

У структурі розробленої та експериментально перевіреної Сяо Цзяцзюнь методики заслуговують особливої уваги ретельно розкриті дисертанткою етапи та відповідні їм цікаві й різноманітні методи формування слухацької культури підлітків:

- 1) підготовчий (лекції-бесіди, навчально-пізнавальні ігри; визначення близької і середньої перспективи; емоційної драматургії; емоційного впливу; створення ситуації успіху, ефекту здивування, індивідуальних списків музичних творів; ознайомлення з музичною спадщиною різних культур засобом перегляду спеціальних Інтернет-програм; складання словників термінів тощо);
- 2) інформаційно-пізнавальний етап (усвідомлення особистісного сенсу твору; «занурення» в атмосферу естетичних цінностей; застосування інформаційних аудіо- і відео-технологій; освоєння музичного тезаурусу; метод проектів; створення електронного накопичувача біографій видатних композиторів та музичних творів, концертних виступів видатних музикантів та колективів світу; накопичення слухацького репертуару з національної культури (української та китайської); самостійна розробка фрагментів власних музично-творчих проектів з самоаналізом);
- 3) активно-творчий етап (методи: створення Інтернет-презентацій з музичного мистецтва, діяльності видатних композиторів та музикантів-виконавців, колективне обговорення мультимедійних засобів; представлення зразків самостійної творчості).

Зацікавленість викликає експериментальна перевірка ефективності методики формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій. Представлений у дисертації аналіз її перебігу та результатів свідчить про ґрунтовність проведеної практичної експериментальної роботи, усі етапи якої описано у тексті дисертації. На основі порівняльного аналізу результатів констатувального та заключного діагностичних зрізів доведено ефективність застосування авторської методики на уроках музичного мистецтва.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації положень забезпечується також різноманітністю джерельної бази, яка містить джерела загальнопедагогічного, методичного, психологічного, мистецтвознавчого спрямування: наукові статті, монографії, дисертації, автореферати тощо. Під час їх опрацювання дисертантка виявила високий рівень наукової компетентності, продемонструвала власне бачення досліджуваної проблеми, належну наукову й професійну етичність. Зміст дисертації суттєво доповнюють та конкретизують представлені здобувачкою додатки.

Переконливим є **практичне значення одержаних результатів дослідження**, яке полягає в тому, що розроблений в ньому комплекс змісту, методів, форм і засобів музичного навчання дає вчителям-практикам ефективний інструмент впливу на формування слухацької культури підлітків і може використовуватися вчителями музичного мистецтва шкіл, ліцеїв та інших загальноосвітніх закладів в їх практичній роботі. Теоретичний і експериментальний матеріал дослідження може бути використаний при розробленні програм з предмету «Музичне мистецтво» для різних вікових категорій учнів, а представлені методи і форми навчання можуть виявитися корисними вчителям світової художньої культури, а також педагогам дитячих шкіл мистецтв. Матеріали дослідження можуть також використовуватись у фаховій підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти та післядипломної перепідготовки вчителів музичного мистецтва; при розробленні навчальних матеріалів для цієї категорії освітян.

Результати дослідження впроваджено в педагогічну практику студентів з методики музичного навчання в школі на факультеті мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/815 від 23.05.18.); в освітній процес Спеціалізованої школи № 115 імені І. Огієнка м. Києва (довідка № 71 від 21. 05. 2018 р.), в освітній процес комунальної установи «Сумська ЗОШ І-ІІІ ступенів № 4 імені Героя України Олександра Аніщенка» Сумської міської ради (довідка № 87 від 25.05.2018 р.).

Достовірність результатів роботи підтверджується оприлюдненням й апробацією основних теоретичних положень та практичних результатів дисертаційного дослідження на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня, зокрема: ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Мистецька освіта ХХІ століття: виклики сьогодення» (м. Кіровоград, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти» (м. Чернігів 18-19 лютого 2016 р.); ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХ століття» (м. Київ, 14-15 квітня 2016

р.); I Міжнародних читаннях пам'яті академіка А.Авдієвського (м. Київ, 23-25 квітня 2017 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мистецька освіта: теорія, методологія, технології» (м. Кривий Ріг, 16 листопада 2017 р.); щорічних звітних науково-практичних конференціях аспірантів і докторантів НПУ імені М.П.Драгоманова (м. Київ, 2015-2017 рр.).

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження досить повно і в установлені терміни відображено у 7 публікаціях автора, 5 з яких розміщено у наукових фахових виданнях України, а 1 – у міжнародному виданні. Зміст автореферату достатньо повно відображає основні положення дисертації.

Оцінювання змісту дисертації надає можливість констатувати, що дисертаційна робота Сяо Цзяцзюнь є цілісним, завершеним науковим дослідженням. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.02 (теорія та методика музичного навчання) й вимогам, які висуваються до відповідних кандидатських дисертацій.

Водночас, позитивно оцінюючи дослідження Сяо Цзяцзюнь, зазначимо, що дисертація не позбавлена **окремих недоліків і дискусійних положень**. Виділимо основні з них.

1. У зв'язку з тим, в Україні основною формою музичної освіти школярів є *уроки музичного мистецтва*, потребує ретельного обґрунтування застосування у темі й тексті дисертації поняття «уроки музики».
2. Ключовим поняттям мети дослідження є *методика*, а предмета – *методичні основи* формування слухацької культури підлітків. Водночас, категорія методичних основ не фігурує у завданні дослідження, а поняття «методика» з'являється лише в останньому, п'ятому завданні та, відповідно, лише у назві п.3.2 дисертації.
3. На с. 54 визначено «структуру системи формування СКП мультимедійними навчальними засобами, що полягає у взаємозв'язку інформаційно-мотиваційного, усвідомлено-когнітивного, аналітично-діяльнісного, дієво-рефлексивного компонентів». У такому формулюванні потребує уточнення, складниками чого є зазначені компоненти: *слухацької культури чи системи її формування?* Таке ж запитання виникає у процесі розгляду організаційно-методичної моделі формування слухацької культури підлітків на с.121 дисертації.

4. На с. 123, 178 дисертації, у контексті аналізу зазначеної моделі, очікуваним результатом визначено *розвиток* слухацької культури підлітків. На наш погляд, зважаючи на тему дослідження, доцільно говорити не про розвиток, а про *сформованість* слухацької культури.
5. Представлені на схемі методи формування слухацької культури підлітків є досить традиційними і не дають уявлення про значно більш цікавий та інноваційний спектр методів, представлених у тексті дисертації.

Зазначимо, що зроблені у результаті вивчення дисертації зауваження носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Висновок.

Отже, на підставі детального аналізу дисертації Сяо Цзяцзюнь «Методика формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій на уроках музики в загальноосвітній школі» вважаємо цю наукову працю самостійним, завершеним педагогічним дослідженням, що виконане на достатньо високому теоретико-методичному рівні та містить науково обґрунтовані теоретичні й експериментальні результати, які в сукупності є суттєвими для розвитку теорії та методики музичного навчання.

Вважаємо, що зазначена дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами), а її авторка Сяо Цзяцзюнь заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання.

О.В.Лобова,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної і початкової
освіти Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

30 травня 2019 р.

